

gende kerken' aangewezen, die als 'directeuren' speciaal de belangen van hun gemeenten dienden te behartigen¹¹.

De verhouding van de Remonstrantse broederschap met de Hervormde kerk was ten tijde van het Koninkrijk Holland anders dan in de periode vóór 1795. De Bataafse revolutie had haar, samen met alle overige niet-Hervormde kerkgenootschappen, in een veel gunstiger positie gebracht dan voorheen. In augustus 1796 had immers de Nationale vergadering bepaald dat de Hervormde kerk geen bevoorrechte positie meer zou innemen in het staatsbestel, en dat alle plakaten jegens de dissenters waren afgeschaft. Door deze maatregel hadden de Remonstranten, die voor het merendeel tot de partij van de Patriotten hadden behoord, de gelegenheid gekregen volop te genieten van de vrijheid waarnaar zij gedurende ruim anderhalve eeuw reikhalzend hadden uitgezien¹².

Hun euforie was zo groot geweest, dat zij zelfs met een zekere blindheid werden geslagen omtrent de kerkelijke verhoudingen. Zij meenden te constateren dat de onderlinge verdraagzaamheid zo was toegenomen, dat nu de tijd was aangebroken om de oude geschillen voorgoed uit de weg te ruimen. In 1796 had hun Grote vergadering aan de predikanten en kerkeraden van alle Protestantse kerken in de Bataafse republiek een circulaire gezonden, waarin zij de wens uitspraken om ondanks alle bestaande leerverschillen allen die Jezus Christus beleden te verenigen en te geraken tot 'één lichaam, één genootschap met wederzijdsche aflegging van allen onderscheidenden naam, één hart en ééne ziel zijnde'¹³. Het bleek echter dat hun optimisme, vooral ook ten aanzien van de Hervormde kerk, in dit opzicht veel te groot was geweest, ondanks het feit dat deze zich minder scherp jegens de Remonstranten was gaan opstellen.

De Hervormde synoden waren immers onder de druk van de gewijzigde politieke omstandigheden na 1795 begonnen de uiterst scherpe bepalingen jegens de Remonstranten af te schaffen. Ook de Zuidhollandse synode had hieraan meegedaan, hetgeen des te meer opvalt omdat deze zich altijd duchtig had geweerd in de strijd met de Remonstranten. Zij had daarvoor meer aanleiding ge-

11. Zie voor dit alles: *Wetten 1808*, Hfdst III, IV en IX.

12. *Gedenkschrift van de viering van het 250-jarig bestaan der Remonstrantsche broederschap te Rotterdam op 1 en 2 juni 1869*, Rotterdam 1869, 151.